

Forelesning # 1 i ECON 1310: Nasjonalregnskap

André Kallåk Anundsen

22. august 2012

Praktisk informasjon I

Hvem er jeg? $\Rightarrow$ André Kallåk Anundsen (Stipendiat)

Min epost adresse: *a.k.anundsen@econ.uio.no*

Kontor: 1143

Treffetid: Tirsdag, kl. 11.00-12.00

Har forelesning 1–6 + 9 og de to første “oppgaveverkstedene”

Praktisk informasjon II

- Forelesningsnotater, seminaroppgaver og beskjeder
- Googlegruppe
- Kontaktstudenter: To frivillige melder seg i første pause

- Det som legges ut på Googlegruppen er **ikke** pensum, **men** anbefalt for å få mest mulig ut av faget: Legge ut relevante artikler (både dere og jeg), et diskusjonsforum for dere, fin start for å danne lesegrupper etc.
- Aviser og tidsskrift som er veldig fine å lese ved siden av kurset: Økonomisidene i Aftenposten, DN, The Economist og Financial Times (veldig bra!)

Hva er makroøkonomi?

I grove trekk kan samfunnsøkonomi deles i to hovedområder:

- 1 Mikroøkonomi (ECON 1210)
- 2 **Makroøkonomi (ECON 1310)**

Makroøkonomi er et fag som bygger på både *teori* og *empiri*

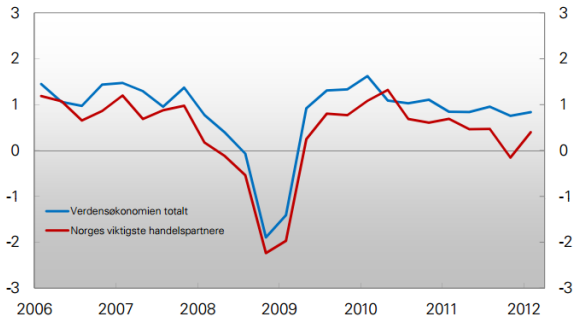
Problemstillinger i makro

- Hvordan oppstår økonomiske kriser?
- Hva kan gjøres for å motvirke eller forhindre økonomiske kriser?
- Hva er inflasjon? Hvordan påvirker inflasjon økonomien?
- Hvordan oppstår arbeidsledighet?
- Et det fornuftig å bruke økonomisk politikk for å motvirke fall i produksjon og økt arbeidsledighet? Eventuelt, vil dette avhenge av tidshorizonten vi betrakter? Hvilke virkninger får det på inflasjonen?

Ekstra spennende med makro i disse dager!

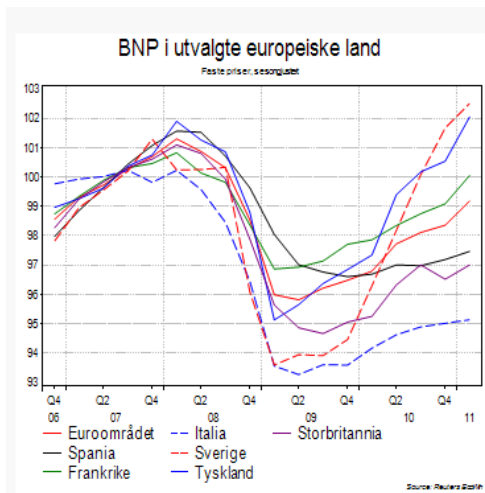
BNP i verdensøkonomien og Norges viktigste handelspartnere

Figur 2.1 Kvartalsvis BNP-vekst. Prosent. 1. kv. 2006 – 1. kv. 2012

Kilder: IMF, Thomson Reuters og Norges Bank

BNP i noen europeiske land

Temaer for forelesning om Nasjonalregnskap

- 1 Historie og formål
  - Historisk bakgrunn
  - Hvorfor nasjonalregnskap?
- 2 Bruttonasjonalproduktet
  - 3 ulike definisjoner
  - Ulike måter å måle BNP på
    - Produksjonsmetoden
    - Inntektsmetoden
    - Utgiftsmetoden
  - Hva måles og hva måles ikke?
- 3 Andre begreper i nasjonalregnskapet
  - Ulike mål på inntekt
  - Utenriksregnskapet
  - Formue og sparing
- 4 Offentlig, privat og total sparing
- 5 Prisindekser
  - Laspeyres og Paasche indeks
  - Konsumprisindeksen

Når og hvorfor startet vi med nasjonalregnskap?

- Oppsto etter den store depresjonen (*the great depression*), hvor man så et sterkt behov for å tallefeste den økonomiske aktiviteten i samfunnet
- Den kjente økonomen John Maynard Keynes foreslo stabiliseringspolitikk for å lindre effekten av økonomiske kriser. For å få til dette, var man helt avhenging av et system for å kunne måle landets produksjon, produksjon i ulike sektorer etc.

Ragnar Frisch

- Den norske økonomen Ragnar Frisch (UiO) bidro sterkt til utviklingen av nasjonalregnskapet på 1930-tallet
- Frisch mottok i 1969 Nobelprisen i økonomi (for bidrag til *økonometri*)
- “Fant opp” begrepene *mikroøkonomi* og *makroøkonomi*

Ragnar Frisch, 1895–1973

Nasjonalregnskapet i Norge

- Eget nasjonalregnskapskontor etablert i SSB i 1946 under ledelse av Odd Aukrust
- Siden denne tid har SSB utarbeidet nasjonalregnskapstall på kvartalsvis basis (KNR)
- Viktig både i forskning og i økonomisk politikk
- Se også <http://www.ssb.no/magasinet/analyse/art-2011-04-13-01.html>

Nasjonalregnskapets formål

- Beskrive den økonomiske situasjonen i et land over tid: Hvor mye produseres, hvilke sektorer produserer hva, hvem mottar inntektene, hva brukes produksjonen til, hvor mye spares?
- Siden etterkrigstiden har det vært internasjonale standarder for regnskapsføringen. Dette betyr at vi kan sammenlikninge både *innad* i et land over tid og *på tvers* av land på et gitt tidspunkt (*per capita*) eller over tid
- Brukes aktivt i utformingen av den økonomiske politikken

Bruttonasjonalproduktet (BNP)

BNP (*GDP, Gross Domestic Product*) er et mål på den samlede produksjonen (verdiskapningen) i et land. Den totale verdiskapningen i et land består av

- Summen av verdiskapningen av *omsettelige* (klær, bil, mat) og *ikke omsettelige* (universitetsutdanning, sykehus, politi) varer og tjenester:
  - For å unngå “dobbelttelling” måles verdien av omsettelige varer som “verdien av produktene som selges – verdien av de innsatsfaktorene (varer og tjenester) som benyttes i produksjonen”
  - Ikke omsettelige varer måles ved hjelp av kostnadene knyttet til produksjonen

Måleenheten er det enkelte lands nasjonale valuta (I Norge: Norske kroner)

Tre definisjoner av BNP

Det finnes tre ulike definisjoner av BNP:

- 1 Samlet verdiskapning i samfunnet (Produksjonsmetoden)
- 2 Hvem pengene tilfaller (Inntektsmetoden)
- 3 Hva vi bruker pengene våre på (Utgiftsmetoden)

Produksjonsmetoden

For hver enkelt bedrift har vi:

Bruttoprodukt = Produksjonens salgsverdi – verdien av produktinnsatsen

For nasjonen er bruttoproduktet (BNP) summen av enkeltbedriftenes bruttoprodukt over en definert tidsperiode (f.eks kvartalsvis)

Tre definisjoner av BNP

- 1 Produksjonsmetoden
- 2 **Inntektsmetoden**
- 3 Utgiftsmetoden

Inntektsmetoden

$$\text{BNP} = \text{Lønnskostnader} + \text{Driftsresultat} + \text{Kapitalslit} + \text{Produksjonsskatter} - \text{Produksjonssubsidier}$$

Tre ulike BNP mål

- 1 Produksjonsmetoden
- 2 Inntektsmetoden
- 3 **Utgiftsmetoden (viktig del av dette faget!)**

Utgiftsmetoden I

Tilgang og anvendelse:

- Tilgang = BNP (hva vi produserer) + import (hva vi kjøper fra utlandet)
- Anvendelse = Privat konsum + offentlig konsum + private investeringer + offentlige investeringer + eksport

<http://www.ssb.no/emner/09/01/knr/tab-2012-05-22-01.html>

Utgiftsmetoden II

Generalbudsjettlikningen/økosirk:

- $BNP + Import = Privat\ Konsum + Private\ Bruttoinvesteringer\ i\ fast\ realkapital + Offentlig\ Konsum + Offentlige\ Bruttoinvesteringer\ i\ fast\ realkapital + Lagerendring + Eksport$

Merk: Ved å trekke fra importen på begge sider av likhetstegnet, kan vi skrive:

- $BNP = Privat\ Konsum + Private\ Bruttoinvesteringer\ i\ fast\ realkapital + Offentlig\ Konsum + Offentlige\ Bruttoinvesteringer\ i\ fast\ realkapital + Lagerendring + Eksport - Import$

Utgiftsmetoden III

Vi kan også uttrykke dette ved hjelp av matematiske symboler (ser for enkelthetsskyld bort fra lagerendringer)

$$Y + Q = C + I + C_{off} + I_{off} + X \quad (1)$$

Her har jeg byttet ut de lange navnene med følgende symboler:

C = Privat konsum,

I = Private realinvesteringer,

C_{off} = offentlig konsum,

I_{off} = offentlige realinvesteringer,

X = eksport

Q = import

Utgiftsmetoden IV

For enkelthetsskyld samler vi offentlig konsum (C_{off}) og offentlige investeringer (I_{off}) i en variabel, $G = C_{off} + I_{off}$

$$Y = C + I + G + X - Q \quad (2)$$

Grunnen til at jeg har gjort dette er at dere vil se igjen denne likningen mange ganger i løpet av dette kurset, og nå vet vi hvor den stammer fra: Den er bare en definisjonsmessigsammenheng i Nasjonalregnskapet!

Utgiftsmetoden V

Enda en måte å uttrykke dette på:

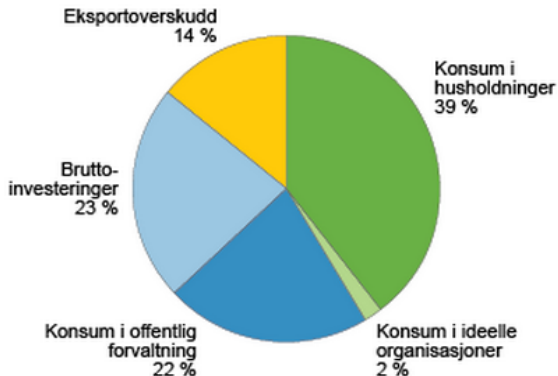
$$Y = C + I + G + NX \quad (3)$$

Hvor $NX = X - Q$, som gjerne kalles eksportoverskuddet (hva vi eksporterer minus hva vi importerer)

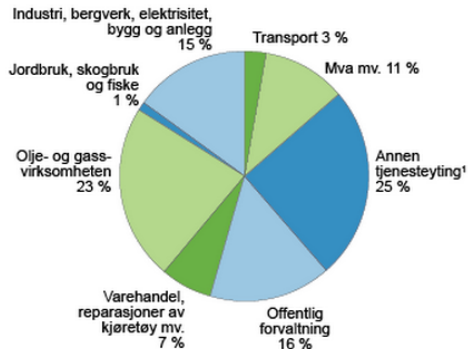
BNP fordelt på anvendelse, Norge 2011

BNP fordelt på anvendelse. 2011. Prosent

BNP fordelt på hovednæringer, Norge 2011

BNP fordelt på hovednæringer i 2011. Prosent

¹ Annen tjenesteyting består av: Forretningsmessig tjenesteyting, bolig-tjenester, finansielle tjenester, hotell- og restaurantvirksomhet, private helse-tjenester, private undervisningstjenester og annen personlig tjenesteyting.

En oppsummering av utgiftsmetoden

Siden utgiftsmetoden vil være veldig sentral i dette kurset, følger en liten oppsummering av hva jeg akkurat har sagt under:

1 Generalbudsjettlikningen:

Med ord:

- $BNP + Import = Privat\ konsum + Private\ investeringer +$
 $Offentlig\ konsum + Offentlige\ investeringer + Eksport$

Med symboler:

- $Y + Q = C + I + C_{off} + I_{off} + X$

2 Generalbudsjettlikningen hvor vi samler offentlige investeringer og konsum i en variabel, G :

Med ord:

- $BNP + Import = Privat\ konsum + Private\ investeringer +$
 $Offentlig\ kjøp\ av\ varer\ og\ tjenester + Eksport$

Med symboler:

- $Y + Q = C + I + G + X$

3 BNP:

Med ord:

- $BNP = Privat\ konsum + Private\ investeringer + Offentlig$
 $kjøp\ av\ varer\ og\ tjenester + Eksportoverskudd$

Med symboler:

- $Y = C + I + G + NX$

Et eksempel på de ulike måtene å måle BNP på

Betrakt landet Republica Bananas, som har to bedrifter: Den ene produserer bananer med kun arbeidskraft som innsatsfaktor. Den andre produserer Banos med Bananer og arbeidskraft som innsatsfaktorer. Myntenheten i landet heter Bananas. La oss betrakte regnskapet til de to bedriftene:

Tabel: BNP for Republica Banana

Bananprodusent:	
Verdi av bananer målt i Bananas	1 000 000
=Bruttoprodukt målt i Bananas	1 000 000
–Lønnskostnader målt i Bananas	200 000
=Resultat	800 000
Banosprodusent:	
Verdi av Banos målt i Bananas	2 000 000
– Verdi av bananer målt i Bananas brukt i produksjon	1 000 000
=Bruttoprodukt målt i Bananas	1 000 000
–Lønnskostnader målt i Bananas	300 000
=Resultat	700 000

Oppgave (2 minutter): Regn ut BNP ved hjelp av produksjonsmetoden og inntektsmetoden

Og svaret er....

Produksjonsmetoden:

$$\underbrace{1000000}_{\text{Bruttoproduct bananprodusent}} + \underbrace{1000000}_{\text{Bruttoproduct banosprodusent}} = 2000000$$

Inntektsmetoden:

$$\underbrace{(800000 + 700000)}_{\text{Samlet resultat}} + \underbrace{(200000 + 300000)}_{\text{Samlede lønnsinntekter}} = 2000000$$

Har du lært noe? I

Privat konsum (C) = 60

Private investeringer (I) = 20

Offentlige kjøp av varer og tjenester (G) = 20

Ekport (X) = 50

Lønnskostnader = 70

Produksjonsskatt = 5

Driftsresultat = 30

Produktinnsats = 40

Hva er importen (Q), BNP og bruttoproduksjonsverdien (salgsverdi av produksjonen)?

- ① $BNP = \text{Lønnskostnader} + \text{Driftsresultat} + \text{Kapitalslit} + \text{Produksjonsskatter} - \text{Produksjonssubsidier}$
- ② $Y = C + I + G + X - Q$
- ③ $\text{Bruttoproduksjonsverdi} = \text{BNP} + \text{produktinnsats}$

Se bort ifra kapitalslit og produksjonssubsidier i kalkuleringene

Har du lært noe? II

Privat konsum (C) = 60

Private investeringer (I) = 20

Offentlige kjøp av varer og tjenester (G) = 20

Ekport (X) = 50

Lønnskostnader = 70

Produksjonsskatt = 5

Driftsresultat = 30

Produktinnsats = 40

Hva er importen (Q), BNP og bruttoproduksjonsverdien (salgsverdi av produksjonen)?

Bruk først 1 til å finne

- 1 $BNP = \text{Lønnskostnader} + \text{Driftsresultat} + \text{Kapitalslit} + \text{Produksjonsskatter} - \text{Produksjonssubsidier}$
 $\Rightarrow BNP = 70 + 30 + 5 = 105$. Bruk $BNP = 105$ i neste!
- 2 $Y = C + I + G + X - Q$
 $\Rightarrow 105 = 60 + 20 + 20 + 50 - Q \Rightarrow Q = 60 + 20 + 20 + 50 - 105 = 45$
- 3 $\text{Bruttoproduksjonsverdi} = BNP + \text{produktinnsats}$
 $\Rightarrow \text{Bruttoproduksjonsverdi} = 105 + 40 = 145$

Hva måles i BNP?

- Omsettelig/markedsrettet produksjon (målt ved markedsverdi)
- Ikke-omsettelig produksjon (målt ved produksjonskostnader)
- Lønnet produksjon til eget bruk

Hva måles ikke?

- Svart arbeid (rapporteres ikke)
- Husarbeid
- Salg av bruktboliger og generelle 2. hånds salg av formuesobjekter

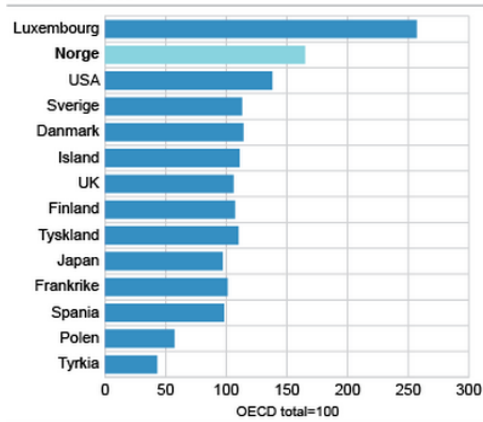
Problem som mål på velstand

- Fordelingsnøytralt: Sier ingenting om hvem som får pengene
- Velstand kan avhenge like mye av konsum
- Tar ikke hensyn til generell trivsel, psykiske lidelser, stress, ulykker etc.
- Til tross for ulempene er det kanskje det mest brukte målet på velstand (deles da som oftes per innbygger, *per capita*)
- Studier viser likevel at BNP er høyt korrelert med (hvis de viser høy velstand, så gjør også BNP det) alternative velstandsmål

En sammenlikning BNP per innbygger, OECD

BNP (justert for prisforskjell) per innbygger. 2009.

OECD total=100

Ulike inntektsbegreper

- Netto nasjonalprodukt (NNP) = BNP – Kapitalslit
- Brutto nasjonalinntekt (BNI) = BNP – Netto formuesinntekter til utlandet – Netto lønn til utlandet
- Netto nasjonalinntekt (NNI) = BNI - kapitalslit
- Disponibel inntekt = NNI - Netto Stønader og Overføringer til utlandet

Inntektsbegreper

Tabell 3.1. Disponibel inntekt med hovedkomponenter.
Milliarder kroner, løpende priser^{1,2}

	2010	2011
Bruttonasjonalprodukt, markedspriser	2 523	2 711
- Kapitalslit	365	382
= Nettonasjonalprodukt, markedspriser	2 158	2 329
+ Netto formuesinntekt og lønn fra utlandet	30	38
= Nasjonalinntekt	2 189	2 366
- Stønader og løpende overføringer til utlandet	29	28
= Disponibel inntekt for Norge	2 159	2 338
Disponibel inntekt per innbygger, 1000 kroner	445	472

¹ Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

² Folkemengden målt ved utgangen av året.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Utenriksregnskapet I

Består av tre deler:

- 1 Driftsregnskapet: Realøkonomiske transaksjoner (inntekter og utgifter)
- 2 Kapitalregnskapet: Finansille transaksjoner (patenter, rettigheter og kapitaloverføringer uten motytelser)
- 3 Finansregnskapet: Endringer i gjelds- og fordringsposisjoner

Utenriksregnskapet

Tabel: Utenriksregnskapet for Norge (i milliarder), 2010

Driftsregnskapet	
Eksport i alt (X)	1038
– Import i alt (Q)	726
= <i>Ekportoverskudd (NX)</i>	312
+ Renter og stønader <i>fra</i> utlandet	225
– Renter og stønader <i>til</i> utlandet	224
= <i>Rente og stønadsbalansen</i>	1
= <i>Driftsbalansen ovenfor utlandet</i>	313
Finansregnskapet	
– Netto kapitaloverføringer	1
– Netto anskaffelse av patenter lisenser mv	
= <i>Netto finansinvesteringer</i>	312

Mer informasjon finnes på

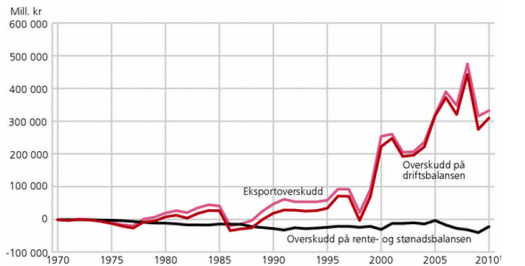
<http://www.ssb.no/emner/09/03/ur/tab-2012-06-18-01.html>

Driftsregnskapet, en grafisk fremstilling

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

305 Driftsregnskapet overfor utlandet. Mill. kr

1 2008-2010: foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskap, utenriksregnskap, Statistisk sentralbyrå.

Mer informasjon: <http://www.ssb.no/ur/>

2011 © Statistisk sentralbyrå

Finansregnskapet

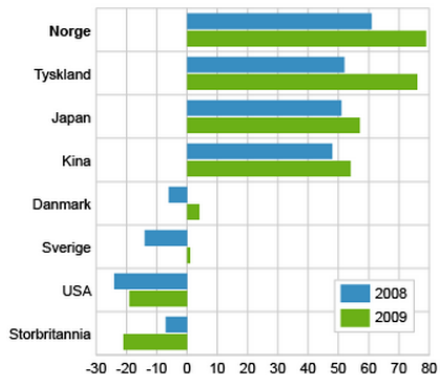
Tabell 3.5. Fordringer og gjeld overfor utlandet (IIP). Milliarder kroner

	2007	2008	2009	2010
Sum Norges fordringer på utlandet	5 479	6 416	6 059	6 877
Direkteinvesteringer i utlandet	840	1 015	976	1 094
Porteføljeinvesteringer i utlandet	2 953	3 663	3 757	4 281
Aksjer og andeler	1 343	1 423	2 043	2 370
Obligasjoner	1 610	2 240	1 715	1 911
Andre investeringer i utlandet	1 356	1 321	1 043	1 190
Internasjonale reserver i utlandet	331	417	282	312
Sum Norges gjeld overfor utlandet	4 256	4 882	4 174	4 486
Direkteinvesteringer i Norge	717	830	857	910
Porteføljeinvesteringer i Norge	1 750	1 724	1 730	1 965
Aksjer	720	285	443	506
Obligasjoner	1 030	1 439	1 288	1 459
Andre investeringer i Norge	1 789	2 328	1 586	1 612
Sum nettofordringer	1 224	1 535	1 885	2 391
Netto fordringer i prosent av BNP	53	60	80	95

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Internasjonal oversikt over nettofordringer

Nettofordringer overfor utlandet i prosent av BNP
for utvalgte land. 2008 og 2009

Relasjonen mellom formue og sparing

- Formue er hva økonomer kaller en beholdningsstørrelse (noe som måles på et gitt tidspunkt)
- Sparing er derimot en strømningsstørrelse (noe som måles fra et tidspunkt til et annet)
- Om du sparer mer, vil dette føre til at beholdningen (formuen) øker. Altså: $\text{Sparing} = \text{Endring i formue}$ (om vi ser bort fra kapitalslit)

Nasjonalformue

For enkeltindivider vil formuen bestå av:

- 1 Finansielle objekter (penger i banken, aksjer eller andre verdipapirer)
- 2 Realobjekter (hus, hytte)
- 3 Gjeld (Merk: Gjeld er negativ formue)

For en nasjon vil *ikke* en enkeltpersons formue i DnB være endel av formuen til landet!

Hvorfor er ikke min formue en del av landets formue?

Siden DnB er en bank i Norge, vil pengene du har til gode (fordringer) være noe DnB skylder deg (gjeld). Det vil si at din oppsparte formue i DnB motsvares av det samme i gjeld for DnB
⇒ For landet vil dette nulles ut!

Hva er da formuen til et land?

- Realkapitalbeholdning
- Netto finanskapitalbeholdning overfor utlandet: Hva vi har investert (fordringer) minus gjeld

Siden sparing (strømningsstørrelse) omtrent er endring i beholdninger, betyr dette at sparingen for et land består av

- Investeringer i realkapital (ny eller forbedring av eksisterende beholdning)
- Netto finansinvesteringer overfor utlandet

Dette måles ikke i Nasjonalregnskapet

- 1 Humankapital
- 2 Naturkapital
- 3 Tar ikke hensyn til beholdningen av olje i Nordsjøen

Mer om Nasjonalregnskapet

For mer om begreper i Nasjonalregnskapet, se her:

<http://www.ssb.no/vis/emner/09/01/begreper/begreper.html>

Sparing

Definisjon: Sparing er inntekt minus forbruk

Offentlig sparing I

Netto skatte og avgiftsinntekter(inntekt) minus offentlig konsum (forbruk):

$$S_{off} = T - C_{off} \quad (4)$$

S_{off} betegner offentlig sparing, T (taxes) er skatteinntektene, og C_{off} er som tidligere offentlig konsum.

Offentlig sparing II

Et lite “triks”: Legg til og trekk ifra G på høyre side (dette forandrer ingen ting, siden $G - G = 0$)

$$S_{off} = T - G + G - C_{off} \quad (5)$$

Vi kaller gjerne $T - G$ for B . B er bare en forkortelse for budsjettbalansen: Offentlige inntekter (skatte og avgiftene) minus utgiftene. Vi kan derfor skrive:

$$S_{off} = B + G - C_{off} \quad (6)$$

Husk også at $G = C_{off} + I_{off}$. Vi har derfor:

$$S_{off} = B + C_{off} + I_{off} - C_{off} \quad (7)$$

Hva forsvinner her?

Offentlig sparing III

Offentlig sparing kan derfor uttrykkes som:

$$S_{off} = B + I_{off} \quad (8)$$

Altså: Offentlig sparing er lik overskuddet på budsjettbalansen, B , pluss offentlige investeringer, I_{off}

Offentlig sparing IV

Vi har derfor to ulike måter vi kan uttrykke offentlig sparing på:

- 1 Skatter minusus konsum: $S_{off} = T - C_{off}$
- 2 Budsjettbalansen pluss investeringer: $S_{off} = B + I_{off}$

Privat sparing I

Disponibel inntekt minus konsum

$$S_p = R - T - C \quad (9)$$

S_p betegner privat sparing, R er disponibel inntekt, T er igjen skatter (utgift for privat sektor), og C er som tidligere privat konsum.

Husk!

- Netto nasjonalprodukt (NNP) = BNP – Kapitalslit
- Brutto nasjonalinntekt (BNI) = BNP – Netto formuesinntekter til utlandet – Netto lønn til utlandet
- Netto nasjonalinntekt (NNI) = BNI - kapitalslit
- Disponibel inntekt = NNI - Netto stønader og Overføringer til utlandet

Som betyr at Disponibel inntekt (R) = BNP – Kapitalslit - Netto Stønader og Overføringer til utlandet – Netto formuesinntekter til utlandet – Netto lønn til utlandet

Privat sparing II

I dette kurset ser vi for enkelthetsskyld bort fra kapitalslit, samt netto stønader og overføringer til utlandet og netto formuesinntekter og lønn til utlandet. Dette innebærer at:

$$R = Y \quad (10)$$

Og privat sparing blir derfor:

$$S_p = Y - T - C \quad (11)$$

Landets sparing I

Landets sparing er offentlig + privat sparing:

$$S_{tot} = S_{off} + S_p \quad (12)$$

Om vi nå “setter inn” for privat sparing og den første definisjonen av offentlig sparing, får vi:

$$S_{tot} = \underbrace{T - C_{off}}_{S_{off}} + \underbrace{Y - T - C}_{S_p} \quad (13)$$

Landets sparing II

Husk $T - T = 0$. Vi får derfor at landets sparing kan skrives som:

$$S_{tot} = Y - C_{off} - C \quad (14)$$

Altså: Et lands sparing er den delen av inntekten som ikke brukes til konsum (offentlig og privat)

Landets sparing III

Husk nå fra Nasjonalregnskapet at vi fant fra *utgiftsmetoden* at:

$$Y = C + I + C_{off} + I_{off} + NX$$

Bruker vi dette i spareuttrykket fra forrige side, får vi:

$$S_{tot} = \underbrace{C + I + C_{off} + I_{off} + NX}_Y - C_{off} - C \quad (15)$$

Hva forsvinner?

Landets sparing IV

$$S_{tot} = \underbrace{I + I_{off}}_{\text{Nettorealinvesteringer}} + \underbrace{NX}_{\text{Nettofinansinvesteringer}} \quad (16)$$

Prisindekser I

BNP måles i verdi (norske kroner). Det er derfor to grunner til at BNP kan stige:

- 1 Endring i kvantum (produksjonen er høyere)
- 2 Prisene øker

Har vi blitt noe rikere (mer tilgang på ressurser) dersom bare prisene stiger?

Prisindekser II

Når vi sammenlikner BNP idag mot BNP for mange år siden, er det derfor fint å justere for prisstigningen, slik at vi kan se om vi *reelt* sett har blitt rikere. Vi trenger derfor et mål på prisstigningen! Men: Noen priser vokser raskere enn andre (mat vs. elektronikk)! Løsning: Beregn gjennomsnittlige prisendringer. Det er dette vi bruker prisindekser til

Prisindekser III

Et land produserer to varer; Pizza og brus:

Tabel: Oversikt for 2010

	2010 (basis år)	2011
Pris pizza	30	31
Antall pizza	100	100
Verdi pizza i 2010 priser	3000	3000
Verdi pizza i 2011 priser		3100
Pris brus	10	15
Antall brus	100	120
Verdi brus i 2010 priser	1000	1200
Verdi brus i 2011 priser		1800
BNP i 2010 priser	4000	4200
BNP i 2011 priser		4900

Hvor mye steg BNP nominelt, reelt, og hva var inflasjonen fra 2010 til 2011? 3 minutter til å tenke gjennom

Svaret er....

- 1 Nominell vekst
$$= \frac{BNP_{2011} - BNP_{2010}}{BNP_{2010}} = \frac{4900 - 4000}{4000} = 0.225 \Rightarrow 22.5\%$$
- 2 Reell vekst = $\frac{BNP_{2011}^{\text{priser } 2010} - BNP_{2010}}{BNP_{2010}} = \frac{4200 - 4000}{4000} = 0.05 \Rightarrow 5\%$
- 3 Prisstigning
$$= \frac{BNP_{2011} - BNP_{2011}^{\text{priser } 2010}}{BNP_{2011}^{\text{priser } 2010}} = \frac{4900 - 4200}{4200} \approx 0.17 \Rightarrow 17\%$$

Merk: $\% \text{Nominellvekst} \approx \% \text{Reellvekst} + \% \text{prisendring}$

Laspeyres og Paasche indeks

- Laspeyres: Bruker vekter fra *basisår* $\Rightarrow$ I vårt eksempel brukte vi priser for 2010 for å beregne økning i BNP målt i faste priser
- Paasche: Bruker vekter fra *beregningsår* $\Rightarrow$ I vårt eksempel brukte vi kvantum i 2011 for å beregne økning i prisnivået (inflasjon som målt ved BNP deflatoren)

Konsumprisindeksen (KPI)

- Skal reflektere prisutviklingen for en gjennomsnittlig husholdning
- Konstruert slik at ulike varer får en vekt i forhold til hvor stor andel av inntekten som brukes på denne varen
- Laspeyres index

Eksempel:

(Anta at) En gjennomsnittshusholdning tjener 200 000 kroner. De bruker 100 000 kroner på mat, 40 000 kroner på klær og 60 000 kroner på elektronikk. KPI blir dermed:

$$\frac{50}{100} * \text{Pris på mat} + \frac{20}{100} * \text{Pris på klær} + \frac{30}{100} * \text{Pris på elektronikk}$$

⇒

$$0.5 * \text{Pris på mat} + 0.2 * \text{Pris på klær} + 0.3 * \text{Pris på elektronikk}$$

Eksempel fortsetter

Hvis pris på mat, klær og eletronikk er som følger i år 2010 og år 2011:

	2010	2011
Mat	100	106
Klær	50	52
Elektronikk	175	177

Så har vi:

$$KPI_{2010} = 0.5 * 100 + 0.3 * 50 + 0.2 * 175 = 100$$

$$KPI_{2011} = 0.5 * 106 + 0.3 * 52 + 0.2 * 177 = 104$$

Dermed kan vi enkelt regne ut inflasjonen som målt ved denne prisindeksen:

$$\text{Inflasjon} = \pi = \frac{KPI_{2011} - KPI_{2010}}{KPI_{2010}} = \frac{104 - 100}{100} = 0.04 \Rightarrow 4\%$$

Ulike KPI indekser

I Norge finnes det idag ulike KPI indekser:

- 1 KPI: Tradisjonell prisindeks
- 2 KPI-JAE: Konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer
- 3 KPI-XE: Konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten midlertidige endringer i energipriser (samme som KPI-JAE, men med en trend i energipriser)

Det er KPI-XE som nå ligger til grunn for Norges Bank sin inflasjonsstyring (mer om det på en annen forelesning)

Ulike prisindekser for Norge

Figur 2.11 KPI, KPI-JAE¹⁾ og KPIXE²⁾. Tolvmånedersvekst. Prosent.
Januar 2009 – desember 2012³⁾

